

*****

ПЕДАГОГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКА

*****

УДК 804.0-3(03)

ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА НА ОСНОВІ ПОХІДНОСТІ

Іваненко А.В.

In this article searches the process of formation of the potential dictionary of students of higher educational institutions on the basis of derivativeness of words of the Spanish language at its studying as foreign language. Problems of structure and semantics of derivative words, the most productive affixes of the Spanish language are considered. Factors of deductibility of derivative words are studied and levels of difficulties of understanding of not studied derivative words are designated.

Key words: derivativeness, affix, levels of difficulties of understanding.

В статье исследуется процесс формирования потенциального словаря студентов высших учебных заведений на основе производности слов испанского языка при его изучении как иностранного. Рассматриваются проблемы структуры и семантики производных слов, наиболее продуктивные аффиксы испанского языка. Изучаются факторы выводимости производных слов и обозначаются уровни трудностей понимания неизученных производных слов.

Ключевые слова: производность, аффикс, уровни трудностей понимания.

Проблема формування потенційного словника не є новою у методиці. В англійській, французькій та німецькій мовах уже існують дослідження кожного із джерел потенційного словника. Деякі джерела навіть досліджені різними науковцями з різних боків, але що стосується іспанської мови, то жодних фундаментальних теоретичних, а тим більше практичних досліджень зроблено не було. Тож у цій статті ми розглянемо, що є потенційним словником, засоби його формування на основі похідності.

Читання текстів на іноземній мові, передбачених програмою, спрямоване на здобуття інформації. При цьому, як відомо, студенти стикаються з цілим рядом труднощів, що заважають розуміти зміст, а отже, й здобувати інформацію. Незнайомі слова можуть бути семантизовані студентами самостійно за допомогою словника при читанні в аудиторії. Проте постійне використання словника для подолання лексичних труднощів перетворює читання в малопродуктивне розшифрування іншомовного тексту. У методиці навчання іноземних мов активно здійснюється робота щодо пошуків ефективних шляхів "розриву" між метою навчання

(навчити учнів читати з повним розумінням нескладні науково-популярні, суспільно-політичні та художні тексти) і тим обсягом матеріалу, який передбачений програмою і слугує базою для розвитку навичок читання. Вирішення цієї проблеми веде до підвищення якості та результативності навчання іноземної мови.

Процес навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі базується на системі вправ, він забезпечується навчальними посібниками, що становлять навчально-методичний комплекс. При цьому весь лексичний матеріал навчальних посібників розділений на продуктивний та рецептивний. Продуктивні та рецептивні лексичні одиниці становлять реальний словниковий запас учнів. Але його можна розширити за рахунок потенційного словника, до якого входять інтернаціональні слова, похідні, створені від уже відомих коренів, а також лексика, про значення якої можна здогадатися за контекстом.

У цілому ряді досліджень останніх десятиріч методисти вказують на те, що рецептивні можливості учнів можна значно розширити, якщо прищепити їм уміння розуміти

ряд невивчених слів, значення яких може бути розкрито за допомогою мовної здогаду. Але в більшості випадків для формування та розширення потенційного словника учнів необхідна спеціальна робота.

Відповідно до програм, а також беручи до уваги вищезазначені дослідження, можна зробити висновок, що до мети навчання лексики у вищому навчальному закладі входить, поряд з формуванням реального словника, формування потенційного словника.

Проблема розширення потенційного словника на основі похідності – одна з найменш досліджених проблем у вітчизняній методичці викладання іспанської мови. До її вивчення на базі англійської, німецької та французької мов методисти підійшли впритул тільки в 60-ті рр. ХХ ст., коли нагальною потребою стало розширення потенційного словникового запасу школярів та студентів і похідні слова були визначені як одне з джерел розширення потенційного словника [4]. Більш детально проблема розширення потенційного словника на матеріалі англійської мови досліджується в посібнику для вчителів “Развитие навыков беспереводаго понимания текстов” авторів О.М. Шапкиної, В.Д. Семиряк, Т.О. Малікової та інших [12].

Але на матеріалі іспанської мови поки що не було зроблено таких досліджень і, незважаючи на існування деяких розробок з навчання школярів іспанської мови на основі похідності, ця проблема й досі залишається невирішеною.

Власний досвід роботи в школі, вищому навчальному закладі, а також бесіди з учителями, викладачами іноземних мов, зокрема іспанської, засвідчили, що немає необхідного методичного матеріалу й робота щодо розширення потенційного словника школярів на базі похідних слів не здійснюється. Це доводить необхідність подальшої роботи в напрямі вирішення проблеми формування потенційного словника за допомогою похідності.

Отже, у цьому дослідженні перед нами стоять такі завдання:

- на базі аналізу методичної літератури дати визначення поняттю “похідні слова” та провести їх типологію з погляду правильності їх розуміння учнями старших класів або студентами вищого навчального закладу;
- визначити значення похідних слів у розширенні словника студентів, які вивчають іспанську мову як іноземну.

Аналіз факторів внутрішнього порядку показав, що основним критерієм щодо визначення правильності розуміння слів спільного кореня є критерій співвіднесення “основної частини” слів, оскільки при сприй-

нятті слова відбуваються звуко-літерне зіставлення, у процесі якого визначається значення слова.

Критерій відсутності або наявності орфо-епічних труднощів (маловідомі та недостатньо вивчені, а також непрозорі та інтерферуючі у двох мовах звуко-літерні зв'язки). Тобто мова йде про встановлення звуко-літерних зв'язків, що призводить до правильного або неправильного розуміння слова студентами.

Однією з найголовніших вимог програми навчання іноземних мов у вищому навчальному закладі є систематичне нагромадження студентами словникового запасу та його постійне розширення. Базовий словник можна розширити у декілька разів за рахунок мотивованих слів: невідомі учням лексичні одиниці можуть мати структурну та семантичну схожість з уже вивченими ними раніше словами. Однак психологи стверджують, що здатність використовувати свій мовний досвід у рідній мові є лише потенцією до розуміння невивчених слів. І хоч потенція може реалізуватися й самовільно, для здійснення перенесення все одно необхідні інтелектуальні вміння – володіння розгалуженою системою розумових операцій (аналіз, синтез, вміння робити умовиводи на основі контексту). У зв'язку з цим виникає проблема розробки прийомів навчання таким умінням.

Одним з найбільш методично значущих джерел потенційного словникового запасу для іспанської мови виступають похідні слова. Навчання розумінню невивчених значень похідних слів розширює словниковий запас студентів, підвищує ефективність їх самостійної роботи над текстами, сприяє більш повному вилученню інформації з іншомовного тексту.

Згідно з вищесказаним, актуальність, що зумовила вибір теми дослідження, пояснюється:

- розривом між вимогами програми з читання та можливостями учнів, зумовленими кількістю відомих лексичних одиниць;
- необхідністю розширення словникового запасу для здійснення читання з безпосереднім розумінням;
- необхідністю навчання самостійної роботи над текстом на іспанській мові, що має невідомі похідні лексичні одиниці.

Об'єктом дослідження є процес навчання учнів іспанської мови.

Предметом дослідження є процес формування у студентів вищих навчальних закладів потенційного словникового запасу на основі похідності.

В основу дослідження було покладено гіпотезу про те, що певна частина раніше невивчених значень похідних слів може бути зрозуміла учням самостійно на основі:

- знання базових слів та словотвірних елементів;
- оволодіння прийомами розкриття невідомих похідних слів потенційного словника.

При розробці цієї проблеми ми виходили з праць провідних вітчизняних та зарубіжних авторів, у яких розглядаються типи похідних слів, бесід із кваліфікованими спеціалістами – викладачами іспанської мови, ретельно продуманого комплексу вправ для навчання розпізнавання й розуміння невивчених похідних слів.

Робота має важливе теоретичне значення, яке полягає в тому, що були узагальнені теоретичні дослідження про характер похідних слів в іспанській мові, виявлені їх основні види, досліджено природу похідності іспанських слів, яка дає змогу віднести їх до потенційного словника.

Навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі будується на ретельно відібраному лексичному мінімумі. Цей лексичний мінімум є базою для формування та розширення словникового запасу учнів та називається в методиці базовим. За результатами досліджень К.І. Крупник [6] та І.М. Берман [3], базовий словник можна збільшити у декілька разів за рахунок мотивованих слів. Під вмотивованістю в лінгвістиці розуміється наявність змістовних та структурних відповідностей. Невідомі учням лексичні одиниці можуть мати структурну та семантичну схожість з відповідними одиницями у рідній мові, тобто вони вмотивовані через рідну мову (наприклад, *pianista* – піаніст, *mapa* – мапа). Така вмотивованість називається міжмовною. Невивчені лексичні одиниці можуть мати структурно-семантичну відповідність з уже відомими базовими словами: *fantasia* – *fantástico* – *fantasear*. У таких випадках ми говоримо про вмотивованість внутрішньомовну. Отже, лінгвістичною основою можливості розуміння невивчених лексичних одиниць є наявність внутрішньомовної та міжмовної вмотивованості.

На основі лінгвістичного аналізу лексики іспанської мови з погляду вмотивованості були виділені такі джерела потенційного словника: *інтернаціональні слова, багатозначні слова, похідні слова, складні, конвертовані та фразеологічні одиниці*. Відносячи кожен конкретну лексичну одиницю до потенційного словника, ми виходимо з її відвідності, під якою розуміємо таку психолінгвістичну властивість лексичної одиниці, яка забезпечує можливість розкриття її значен-

ня [11]. Невивідні лексичні одиниці не можуть належати до потенційного словника учнів. Вони являють собою певну частину інтернаціональних слів, які в лінгвістиці називають “хибними друзями перекладача”, похідні слова, що втратили зв’язок із коренем (базовим) словом, а також деякі значення багатозначних слів, що втратили зв’язок з головним значенням. На основі базового словника студенти можуть розуміти близько 40% невивчених лексичних одиниць, що належать до потенційного словника [15]. Виходячи із вищезазначеного, можна приблизно встановити обсяг кожного джерела потенційного словника та його методичну значущість, тобто встановити, наскільки важливе те чи інше джерело, наскільки воно розширює словник студента.

Одним з найпродуктивніших джерел формування та розширення потенційного словника для іспанської мови є похідні слова, тобто слова, створені за допомогою афіксів.

У сучасній лексикології під словотворенням розуміють “творення нових слів шляхом сполучення кореня та афікса, а також основ даної мови в різних комбінаціях за даними моделями, що включають правила чергування звуків, які визначають той чи інший характер сполучення” [10, с. 5].

Головним поняттям словотворення виступає поняття *похідного слова*. Це пов’язано з тим, що словниковий склад кожної мови має у своєму складі не тільки прості слова, а й похідні. Отже, без опори на поняття похідного слова неможливо описати словникову систему певної мови та визначити її межі. Але визначення похідного слова як центральної одиниці словникового ярусу не дає можливості розглянути усю глибину та складність цього поняття. О.С. Кубрякова виділяє похідні слова також як особливу одиницю системи мови в цілому. “Похідні слова необхідно розглядати в ономаціологічному аспекті, з погляду того, як виникають, формуються й функціонують у рамках похідного слова нові найменування, нові позначення, нові номінативні знаки” [7, с. 76].

Що стосується визначення поняття похідного слова, то на цьому етапі розвитку мови воно має розмиті межі, немає чіткого однозначного визначення. Довгий час дефініцію похідного слова будували за традицією тільки на основі аналізу одного класу похідних – афіксальних утворень. Тому головні ознаки похідного слова не важко було пов’язати з їх структурою. Наприклад, М.І. Мостовий взагалі не виділяє похідні слова в окрему групу, визначаючи лише “похідну основу слова”, тобто основу, що утворена приєднанням афіксів (префіксів, суфіксів) до кореня [10, с. 11]. За словами Т.І. Арбекової,

похідні слова – це “слова, що мають у своєму складі словотворчі афікси” [1, с. 13].

О.С. Ахманова звертає увагу ще на одну особливість похідних слів і тому називає їх “словами, що утворені шляхом суфіксації та звукових чергувань” [2].

Але такі визначення хоч і пояснюють, але не повністю розкривають термін “похідне слово”. Це пов’язано з тим, що таким терміном можна назвати й інші “похідні” одиниці, особливо ті, у структурі яких не відокремлюються жодні елементи, щоб вказувати на їх вторинне походження [1, с. 14].

Р.С. Гінзбург дає більш детальноше визначення. Вона аналізує похідні слова як “слова, які залежать від іншої простішої лексичної одиниці, що мотивує їх структурну та семантичну сторону, тобто значення та структура похідного слова зрозуміла через порівняння зі значенням та структурою вихідного слова” [6, с. 269].

Інший важливий момент у вивченні іспанської дериватології (“наука про афіксальне словотворення”) – це класифікація афіксів з погляду їх функціональної семантики. Відомо, що питання відмінності полісемії лексичних одиниць від омонімії ще не вирішено до кінця. Відмежування випадків багатозначності формантів від можливої омонімії останніх ставить перед нами додаткове завдання, що пов’язане з відсутністю надійних наукових критеріїв диференційованої полісемії та омонімії лексичних одиниць взагалі й афіксів зокрема. Межі між полісемією та омонімією дуже хиткі. Між цими явищами є багато проміжних, перехідних явищ, які важко піддаються суворій науковій класифікації та інтерпретації [5, с.41]. Проте випадки явної омонімізації багатьох формантів ми можемо спостерігати у мовній дійсності в синхронії, наприклад, *auto-* в значенні “авто-”, *auto-* в значенні “само-”, *auto-* в лексемах омонімах *autobiografía* (“автобіографія”) та *auto-biografía* (*la biografía de automóvil* – “біографія автомобіля”) [14, с. 77].

У цій роботі будемо користуватися визначенням, запропонованим О.Д. Мешковим: “Похідне слово – це слово, відносно якого було вчинено будь-який словотворчий акт” [9, с. 24]. Це визначення розкриває термін “похідне слово”, вказуючи на вторинне походження слова.

Отже, щоб відтворити словотвірний процес, за допомогою якого виникло похідне слово, необхідно встановити та пояснити зв’язки між базовим та похідним словом. О.С. Кубрякова називає цей прийом “синхронною реконструкцією словотвірного акту” [7, с. 76].

Реконструюючи словотвірну кореляцію, можна:

- встановити наявність відношень словотвірної похідності між двома членами кореляції;
- встановити напрям похідності;
- описати характер мотивації;
- виявити матеріальні засоби, за допомогою яких було здійснено творення нового похідного слова;
- зрозуміти смислове завдання, навантаження, яке похідне слово повинно реалізувати [7, с. 77].

Тільки після того, як буде встановлена певна кількість словотвірних кореляцій, можна аналізувати характер змістовних зв’язків і те, у якій формі ці зв’язки будуть здійснюватися. “Базове слово та похідне слово співвідносяться як мотивуюче та мотивоване” [8, с. 86].

Тому зрозуміти семантику похідного слова, встановити особливості його словотвірного значення можна після встановлення характеру та суті мотиваційних відношень “вторинної одиниці мови” [8, с. 87].

Головною рисою похідних слів є їх можливість подвійного уявлення суті та їх структури. Йдеться про те, що похідні слова одночасно пояснюються як “індивідуальний лексичний знак і як знак, що належить до певної семантичної категорії” [7, с. 78], а також порівняно з непохідними словами, що безвідносні до інших лексичних знаків мови, похідні ж слова обов’язково спираються на інші знаки.

О.С. Кубрякова виділяє ще особливі характеристики похідних слів, відносячи їх до словотвірного процесу “акту номінації”:

1. Неможливе творення похідних одиниць без наявності в мові інших, тому творення похідного найменування як нового з новою змістовною структурою відбувається на базі вже існуючих у мові одиниць.

2. Похідне найменування не може бути двослівним, воно однослівне, бо інакше утворена одиниця буде належати до складних слів або навіть до словосполучень.

3. Структура похідного слова має родові частини вихідного, тобто вони спільнокореневі.

4. Похідне найменування являє собою нове слово, тому його формальні характеристики не повторюють у своїй сукупності тих, що належать базовому слову.

5. Жоден словотвірний процес не відбувається без певної мети, без змістовного завдання, тому залежно від завдання здійснюється вибір необхідної для творення конкретного найменування операції [7, с. 80].

Ю.С. Степанов відзначає, що в творенні нового слова необхідно виділити два моменти:

1) творення нового слова в мові за “активною словотвірною моделлю”;

2) закріплення утвореного слова в мові, в її словниковому складі як “суспільно необхідної одиниці” [13, с. 151].

“Активну словотвірну модель” слід розглядати як послідовність позицій у ряді однотипних похідних. Утворене слово тільки тоді закріплюється в мові, коли воно має певне значення. Однак лексичне значення похідних слів виявляє певну індивідуальність та нерегулярність. “Під значенням розуміється властивість слова здійснювати акт номінації, тому воно нерозривно пов’язано з позначуваням предметом дійсності”.

Соціальна потреба визначає подальше існування слова, його призначення та фіксацію в словнику, тому другий етап розвитку слова можна назвати “семантичним”.

Використання цього досвіду підвищує ефективність самостійної роботи студентів над текстом, сприяє безперевідному розумінню його та більш повному засвоєнню інформації із іншомовного тексту.

Як уже було зазначено, кожне похідне слово характеризується наявністю одного або декількох афіксів. Афікси теж мають свої ознаки, тому слід розглянути типи творення похідних слів.

За основну одиницю системи словотвору беруть *твірну основу* слова, оскільки саме з неї розпочинається словотвірний процес.

Серед словотвірних засобів найважливішою є словотвірна модель, що традиційно розглядається як двостороння словотвірна одиниця, певна абстрагована структура, яка має бінарну організацію (твірна основа + словотвірний формант = похідна основа), характеризується наявністю загального категоріального значення, певною структурною будовою (архітектонікою), структурно-змістовими зв'язками між словотвірними елементами та словниковим значенням, що охоплює основи похідних слів певного словотвірного ряду. Словотвірні форманти (афікси) будемо розглядати як елементи, суворо закріплені за певною моделлю, оскільки їх значення визначається не абстраговано, а згідно з їх функціями в складі конкретної словотвірної моделі. Словотвірна модель являє собою структурно-семантичну типову основу слова, якій відповідає форма ряду готових слів і яка служить зразком для творення нових словникових одиниць різноманітного лексичного складу.

У лексикології іспанської мови визначають декілька деривативних елементів, за допомогою яких відбувається словотвір. Найбільш продуктивними з них є суфікс та

префікс, а отже, відповідно, виділяють такі типи словотворення: префіксальний та суфіксальний.

Суфіксація – творення слів за допомогою суфіксів. Суфікси приєднуються до слів, модифікують їх лексичне значення, змінюють граматичний характер слова, а також здатні зміцнювати частину мови вихідного слова, до якого приєднуються.

Коли виникає приєднання суфіксів до основи слова, то можливі два типових випадки:

а) якщо основа слова закінчується на приголосну чи голосну, а суфікс починається, відповідно, з голосної або приголосної (слід відзначити, що суфіксів, які починаються з приголосної, в іспанській мові небагато), тобто з протилежного за фонетичною характеристикою звука, то, як правило, кінцева буква твірної основи не змінюється: *honor + able = honorable, hombre + cillo = hambrecillo, verdad + ero = verdadero*;

б) якщо основа слова закінчується на голосну, а суфікс починається теж з голосної, то кінцева голосна зазвичай зникає: *hombr (e) + ada = hombrada, hermos (o) + ura = hermosura*.

Якщо основа слова закінчується, а суфікс починається з приголосної, то можливі два варіанти: або з основою не відбувається жодних змін, або кінцева приголосна основи зникає: *corazón + cito = corazoncito, conta (r) + duría = contaduría*.

Іспанські вчені поділяють суфіксальне словотворення на два типи: *називне* та *дієслівне*.

За допомогою називного словотворення з'являються іменники та прикметники. Як основа найчастіше використовуються основи іменників, прикметників та дієслів.

Згідно з традицією, до називних словотвірних суфіксів зараховують зменшувальні та збільшувальні суфікси.

У разі дієслівного словотворення з'являються дієслова; суфікси приєднуються зазвичай до основи іменника, прикметника, займенника та самих дієслів.

Суфікси, що використовуються для називного словотворення, дуже різноманітні. Порівняно з називним, дієслівне словотворення обмежене. Що стосується дієслівного словотворення, то тут важливо враховувати не тільки суфікси, але й інфінітивні флексії (закінчення), котрих, як нам відомо, всього три: -ar, -er, -ir. Тому при описі дієслівного словотворення видається доцільним використання терміна “формант”, розуміючи під ним афікс, що складається із закінчення (словозмінювальний афікс) та суфікса (словотвірний афікс), котрий іноді може бути відсутнім. Є форманти -ar, -ear, -uar, -ificar,

-izar, що утворюють дієслова першого відмінка, та формант -eser для відтворення дієслів другого відмінка. Відтворення дієслів третього відмінка не є характерним для сьогоденної іспанської мови.

Наступним типом словотворення є префіксація.

Префіксація як словотвір “полягає у модифікації основи, до якої приєднується префікс” [10, с. 14]. Префікси визначають або в алфавітному порядку, або поділяють на декілька класів залежно від їх походження, значення чи функції.

За своїм походженням префікси можуть походити із власної мови або бути іншомовними. Вони модифікують лексичне значення слова, але рідко змінюють граматичний характер слова, тому й просте слово, і похідне, утворене від нього, належать до однієї частини мови, наприклад: luz – contraluz (іменники), gojo – songojo (прикметники), formar – deformer (дієслова).

Найбільш продуктивні іспанські префікси схожі за своєю формою з прийменниками. Таких префіксів дванадцять: ante-, con- (com-), contra-, de-, en-(em-), entre-, para-, por-, sin-, so-, sobre-, tras-.

Інші префікси, що прийшли в іспанську мову з латини та грецької мови, не мають зараз формальної схожості із прийменниками.

В іспанській мові одні й ті самі префікси слугують для різних частин мови, не обмежуючи свою продуктивність якою-небудь однією з них. Зазвичай кожен префікс є продуктивним для іменників, дієслів, прикметників та для деяких прислівників.

Останнім десятиріччям в іспанській мові активізувалось словотворення за допомогою так званих препозитивних елементів (префіксоїдів) *tele-*, *video-*, *mini-*, *multi-*, *macro-*, *hyper-* тощо. Час науково-технічної революції стимулював стрімке входження до мови слів із вказаними префіксоїдами, наприклад: *telefilm*, *telepunte*, *telereportaje*, *telenovela*, *telecentro*, *videocinta*, *videofrecuencia*, *videoteléfono*, *minitelevvisor*, *minicine*, *minibolsa*, *microinformática*, *microordenador*, *multifuncional*, *macroempresa*, *hyper-text* тощо.

Останніми роками активізувалось та посилилось значення *euro-*, що пов'язано з європейською інтеграцією та введенням валюти Euro: *euromarket*.

При віднесенні кожної конкретної лексичної одиниці до потенційного словника треба виходити з її вивідності. Під вивідністю розуміється така психолінгвістична характеристика лексичної одиниці, яка дає змогу розкрити її значення. Одиниці, значення яких неможливо вивести, не належать до потенційного словника учня.

Лінгвістичний аналіз похідних слів, які не зустрічались раніше у мовному досвіді студентів, показує, що можливість їх розуміння є дуже різною і залежить від типу вмотивованості. Розуміння пов'язане з різними психологічними процесами та залежить від характеру лексичних одиниць і особливостей їх вичленування. Так, якщо значення незнайомого слова розкривається у всіх ланках мовних відповідностей, то його семантизація досягається за допомогою системи послідовних фіксованих операцій.

Семантизація може виступати як результат евристичного пошуку з опорою на елементи внутрішньої форми слова та контекст. У такому разі вона отримує характер здогаду.

Можливість розширення потенційного словникового запасу учнів знаходить своє обґрунтування в психології: в загальному плані вона зумовлена здатністю учнів до перенесення знань та навичок і на тому, що можна спиратися на їх попередній мовний досвід як у рідній, так і в іноземних мовах.

Перенесення при навчанні нерідній мові залежить як від співвідношення цього явища в рідній та в нерідній мовах, так і від спільності з уже відомим у мові, яка вивчається, що залежить від рівня володіння нею, та в більшості випадків від етапу навчання.

Ураховуючи роль рідної мови, можна сказати, що фактор спільності мовного матеріалу при мовній дії на нерідній мові сприяє виникненню природних міжмовних та внутрішньомовних асоціативних зв'язків, що в разі спільності мовних стандартів контактуючих мов викликають вільну опосередкованість, що впливає на сам процес перенесення.

Необхідною умовою розуміння невідомого слова, що належить до потенційного словника, є володіння базовими словами, які входять до складу словникового мінімуму, та найбільш поширеними моделями.

Лінгвістичний аналіз похідних слів показав, що велика кількість з них вмотивовані через базове слово: *correr* – *corredor* (бігати – бігун) *trabajar* – *trabajador* (працювати – працівник), *horror* – *horrible* (жах – жахливий). Проте характер вмотивованості похідних слів різноманітний. Одні лексичні одиниці повністю вмотивовані на основі базового слова: *terriblemente* = *terrible*+*mente*, інші – частково (в даному випадку змінюється основа похідного слова): *fidelidad* від *fiel* (вірність – вірний), *descripción* від *describir*. Одні лексичні одиниці мають регулярні співвідношення в рідній мові (*inspiración* – дихання), інші не мають регулярних співвідношень (*desesperanzar* – втрачати надію). Також є похідні слова, основа яких має повну структурну тотожність з базовим, але не

пов'язана з ним семантично. Наприклад, слово *desesperarse* (замірятися на самогубство) не пов'язано семантично зі словом *espera* (надія). Немотивовані лексичні одиниці не можуть бути віднесені до потенційного словника. Різний характер вмотивованості похідних слів зумовлює неоднакову правильність їх розуміння.

Залежно від того, наскільки прозора структура похідного слова, як воно пов'язано з базовим і як співвідноситься з еквівалентом у рідній мові, виділяють три рівні труднощів розуміння незнайомих учням похідних слів [12, с. 18].

Невивчені похідні слова першого рівня труднощів розуміння мають прозору структуру, прямий семантичний зв'язок з базовим словом та регулярну відповідність у рідній мові (наприклад, *feliz- infeliz*). Ці лексичні одиниці характеризуються простою вивідністю. Якщо вчитель починає формування потенційного словника відразу ж при введенні афікса, тобто показує структурні та семантичні зв'язки похідного слова з базовим, то учні самостійно визначають значення слів з цим афіксом: *saraz- incsaraz*, *correcto - incorrecto*.

Незнайомі похідні слова другої групи не мають прямої відповідності у рідній мові або змінюють своє значення порівняно з базовим: *fuga - fugacidad* (втеча - швидкоплинність), *cabeza - cabezal* (голова - подушка).

Такі лексичні одиниці характеризуються ускладненою вивідністю.

Незнайомі похідні слова третього рівня труднощів розуміння не мають прямого семантичного зв'язку з базовим словом та семантизуються через образне переосмислення (наприклад, *quietar - quietazón*: палити - уїдливість). Сюди належать також похідні слова, що змінили основу базового слова: *fiel - fidelidad* (вірний - вірність).

Такі лексичні слова характеризуються складною вивідністю.

Література

1. Арбекова Т.И. Лексикология английского языка : учеб. пособ. для 2-3 курсов ин-тов и фак.-тов ин. языков / Т.И. Арбекова. – М. : Высш. шк., 1977. – 240 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия, 1969. – 608 с.
3. Берман И.М. Методика обучения английскому языку / И.М. Берман. – М. : Высш. шк., 1970. – 229 с.
4. Виноградов В.С. Грамматика испанского языка: Практический курс : учебник для ин-тов и фак.-тов ин. языков / В.С. Ви-

ноградов. – [5-е изд.] – М. : Книжный дом “Университет”, 2001. – 432 с.

5. Думбрэвяну И.М. К проблематике словообразовательных процессов в современных романских языках / И.М. Думбрэвяну // Межвузовский сборник: Грамматические и лексикологические исследования. Романо-германская и классическая филология. – Кишинев : Штиинца, 1980. – С. 39–44.
6. Крупник К.И. К проблеме обучения чтению на иностранном языке: Прогнозирование вероятности понимания слов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / К.И. Крупник. – М., 1968. – 28 с.
7. Кубрякова Е.С. Производное слово как особая единица системы языка / Е.С. Кубрякова // Теория языка. Англистика. Кельтология. – М. : Высш. шк., 1975. – С. 76–83.
8. Медведева Л.М. Типы словообразовательной мотивации и семантика производного слова / Л.М. Медведева // Вопросы языкознания. – 1989. – № 1. – С. 86–97.
9. Мешков О.Д. Словообразование современного английского языка / О.Д. Мешков. – М. : Наука, 1976. – 178 с.
10. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови : підруч. для ін.-тів і фак.-тів ін. мови / М.І. Мостовий. – Х. : Основа, 1993. – 256 с.
11. Очерки методики обучения чтению на иностранных языках / [под ред. И.М. Бермана, В.А. Бухбиндера]. – К. : Вища школа, 1977. – 176 с.
12. Развитие навыков безпереводного понимания текстов : пособие для учителей / А.Н. Шапкина, В.Д. Семиряк, Т.А. Маликова и др.]. – К. : Рад. шк., 1987. – 104 с.
13. Степанов Ю.С. Имена. Предикаты. Предложения. Семиологическая грамматика / Ю.С. Степанов. – М. : Наука, 1981. – 360 с.
14. Чинчлей Г.С. Вопросы тождества морфемы и суплетивизм / Г.С. Чинчлей. – Кишинев : Штиинца, 1980. – 158 с.
15. Шапкина О.М. Лінгвістичні передумови навчання зрілому читанню / О.М. Шапкина, О.М. Профаєва // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : збірник наукових праць. – К. ; Запоріжжя, 2004. – С. 327–331.
16. A course in modern English lexicology/ R.S. Ginzburg, S.S. Khidekel, G.Y. Knyazeva, A.A.Sankin. – М. : Высш. шк., 1979. – 269 с.